

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“ - СВИЩОВ

ул. „Емануил Чакъров“ № 2, 5250 Свищов, РБългария
Секретариат/Ректор тел.: +359 631 66 200 Факс: +359 631 87 355 Тел./Факс: +359 631 66 440
www.uni-svishtov.bg e-mail: rectorat@uni-svishtov.bg

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Рецензент: проф. д-р Марияна Върбанова Божинова, научна специалност „Икономика и управление (търговия)“, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Автор на дисертационния труд: Гордана Васе Стойменович, задочен докторант към катедра „Индустриален бизнес и предприемачество“ при СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Тема на дисертационния труд: „Използване на Lean инструменти в компаниите от автомобилната индустрия на Република Сърбия“

Представеният за оценка дисертационен труд е предназначен за обсъждане от Научно жури, определено със Заповед № 493/06.07.2020 г. на Ректора на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд на Гордана Стойменович на тема “Използване на Lean инструменти в компаниите от автомобилната индустрия на Република Сърбия” представлява стройно, логическо и задълбочено изследване, което се състои от 173 стандартни страници основен текст, подкрепени с графичен, табличен и обработен по подходящ начин емпиричен материал.

Дисертацията се отличава с балансирана структура, съставена от увод, три глави, заключение, списък на използвана литература и 3 бр. приложения. Изследването е нагледно илюстрирано посредством 21 таблица и 29 фигури.

Във връзка с разработването на отделните проблеми, докторантката е проучила достатъчна по обем научна литература, списъкът на която обхваща 91 заглавия на кирилица и латиница, и 10 интернет ресурси. Това свидетелства за задълбочената информираност на автора относно изследванията на конкретния разискван проблем от редица предимно чуждестранни автори.

Основната цел на дисертационния труд е «на базата на задълбочен и обстоен анализ да се определи ефективността на приложението на Lean концепцията в предприятията на автомобилната индустрия на Република Сърбия.» За постигане на целта са формулирани 5 научни задачи, които кореспондират с поставената цел на изследването. Считам, че докт. Гордана Стойменович, като цяло, постига

основната си изследователска цел и решава поставените изследователски задачи. На тази база тя доказва и изследователската си теза, а именно: „...прилагането на Lean принципите и Lean инструментите в практиката на автомобилните компании на Република Сърбия им осигурява конкурентни предимства и повишава тяхната конкурентоспособност.“ Въз основа на формулираната теза са дефинирани четири работни хипотези, които също се доказват в разработката.

Обект на изследване са сръбски компании, опериращи в автомобилната индустрия.

Предмет на изследването е обосноваността и целесъобразността на подобряването на производството чрез прилагане на традиционни методи в светлината на създаване на нови бизнес условия, основани на Lean производствени системи.

При разработването на дисертационния труд е използван набор от научноизследователски *подходи и методи*, като: исторически, индуктивен и дедуктивен, анализ и синтез, системен, статистически методи, метод на структурен анализ, анкетен метод, дескриптивен метод и др.

Използваните литературни източници добросъвестно са посочени.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Преценката ми като рецензент е, че *темата* на дисертационния труд се отличава с актуалност, практическа значимост и дисертабилност. Тя се обуславя от необходимостта от търсене на нови начини и бизнес модели за запазване и подобряване конкурентоспособността на компаниите, в условията на глобална конкуренция и нараснали изисквания на пазара, един от които е Lean производството. Дисертационният труд анализира именно използването на Lean инструментите в компаниите от автомобилната индустрия на Република Сърбия.

Научното изследване на материята е от съществена важност както за теорията, така и за практиката на индустриталните предприятия, в т.ч. автомобилните. Авторът успява да обхване спецификата, инструментите, техниките и методите на Lean производството, прилагането на които би повишило ефективността и производителността на сръбските компании.

Трябва да се подчертава, че за разработването на избраната тема са необходими задълбочена теоретична подготовка и добри аналитични способности. В дисертационния си труд докт. Гордана Стойменович демонстрира умения за умело боравене с научни понятия, стремеж към критичен анализ на научни съждения и придържане към научен стил на изложението.

Структурирането и съдържанието на изследването е логично и последователно. Авторът систематизира, анализира и обобщава значителен обем идеен и фактически материал за целите на своето изследване.

Така построено, изложението отговаря на основните качествени изисквания за неговото оценяване: оригиналност на изследването; висока степен на проникване в дълбочината и същността на проблема; методологическа издържаност и стилово умение на автора за постигане целта на изследването, чрез прилагане на подходящи аналитични инструменти и изразни средства.

Предложеният илюстративен материал е на необходимото равнище и подпомага по-задълбоченото вникване в дискутираната материя.

Използваният от докторантката стил е научно издържан и отговаря на изискванията за написване на дисертационен труд.

Първа глава (с. 13-53) има теоретичен и постановъчен характер, което приемам за правилно. Тя е основа за направеното изследване в следващите глави на дисертацията. Тази глава е структурирана от четири точки, в които последователно се изясняват: същността на производството и производствената система; същността на концепцията за Lean производството; произходът и развитието на Lean производството; основополагащите принципи на това производство. Направен е литературен обзор на становищата на редица чуждестранни автори за същността на Lean производството. Въз основа на този обзор са изведени съдържателните характеристики на това производство. Идентифицирани са различията между Lean производството и традиционното производство, въз основа на сравнителен анализ. Задълбочено са анализирани видовете загуби и е направено обобщение на причините за загубите. Базирайки се на теоретичния анализ, се потвърждава първата формулирана хипотеза.

Втора глава (с. 54-114) е посветена на анализиране на инструментите за подобряване на Lean производството. В структурно отношение главата е разделена на пет части. Първата акцентира върху теоретичните основи на картографирането на потоците от стойности. Втората част разглежда 5S (6S) инструментите – сортиране, организиране и установяване на адекватен график, почистване, стандартизация, устойчивост и сигурност. Ясно са дефинирани критериите за сортиране (с 62-63) и са представени fazите за въвеждане на системата 5S. Положителна оценка заслужава и извеждането на показателите за мониторинг на изпълнението на 5S дейностите. Третата част е насочена към изясняване на пълната производствена поддръжка (TPM). Дефинирани са трите компонента на TPM и надграждането на TPM в TPEM – Управление на оборудването за обща производителност. Обосновава се становището, че TPM допринася за подобряване на цялостната ефективност на оборудването (OEE) и се изследват OEE факторите. Четвъртата част е фокусирана върху SMED инструмента – същност и фази на подобряването му. Последната част е посветена на Six Sigma като концепция за подобряване на качеството и намаляване на разходите. Разглеждат се нейният статистически аспект, DMAIC методологията, Lean Six Sigma програмата с очакваните ефекти от прилагането на тази концепция.

Трета глава (с.115-156) е с методологичен и практико-приложен характер. Тя представя докт. Гордана Стойменович в силна светлина. Главата започва със задълбочен обзор на развитието на автомобилната индустрия на Република Сърбия. Очертани са положителните и негативните тенденции в нейното развитие. Параграф втори изследва Lean опита на автомобилните компании в Сърбия. Емпиричното изследване е посредством анкетен метод, като съвкупността се състои от производствени, пазарно ориентирани автомобилни компании, опериращи на територията на Сърбия през 2018 г. Особено внимание е отделено на анализа на резултатите от изследването, което е логично. Би било добре да се обосobi последен раздел, в който да се представят обобщения, изводи и препоръки към автомобилните компании за повишаване качеството на производството, базирано на Lean концепцията.

Авторефератът отразява коректно основни моменти от цялостното съдържание на дисертационния труд и се състои от шест раздела: обща характеристика на дисертационния труд; структура и съдържание; кратко изложение; справка за основните приноси; декларация за оригиналност и достоверност; списък на публикациите, свързани с дисертационния труд. Изведените в автореферата научни и научно-приложни приноси отговарят на действителните приносни моменти в дисертационния труд и са лично дело на докторантката.

Публикациите по дисертацията са 5, от които 2 научни статии (1 – самостоятелна и 1 - в съавторство) и 3 научни доклада (в съавторство). Те отговарят на изискванията на Правилника за развитие на академичния състав в СА “Д. А. Ценов”, което е доказателство, че съществени части от дисертационния труд са станали обществено достояние и са получили научна оценка. Общият брой точки, които формират тези публикации, е 30 и отговаря на минималните национални изисквания за придобиване на ОНС «доктор».

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Предложението за оценка дисертационен труд притежава доказателства за научно-приложни резултати, представени като решения по изследваните проблеми, които могат да се очертаят в следните насоки:

Първо, обогатяване на съществуващите знания по проблемите на Lean производството чрез задълбочено разглеждане, обобщаване, критичен анализ и нова насоченост на основни теоретични постановки (научен принос).

Второ, направено е всеобхватно и задълбочено изследване на развитието както на световната автомобилна индустрия, така и на сръбската (научно-приложен принос).

Трето, разработен е методически инструментариум, чрез който е изследван опитът от прилагането на Lean инструментите в автомобилните компании на Сърбия (научно-приложен принос).

Четвърто, изследван е практическият опит на сръбските автомобилни компании в прилагането на 5S и TPM (научно-приложен принос).

В обобщение, приносните моменти в дисертационния труд, според мен, са свързани с обогатяване на съществуващите знания, приложение на научните постижения в практиката и нейното усъвършенстване.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

По научната разработка бих могла да маркирам някои основни критични бележки, въпроси и препоръки към докторантката, а именно:

1. Като пропуск на дисертационния труд може да се посочи липсата на маркирани ограничителни условия на изследването.
2. Разработката би спечелила, ако се обосobi отделен, последен параграф на трета глава, в който да се представят обобщения от анализа на резултатите от емпиричното изследване и се формулират препоръки към автомобилните компании във връзка с прилагането на Lean концепцията.
3. Резултатите от изследването (с.132) показват, че опитът в прилагането на Lean концепцията в производството не е критичен фактор за успеха и за изпълнение на очакванията. Какво е Вашето обяснение?
4. Според отговорите на респондентите, те са в различна степен запознати с философията на Lean производството. Един по-задълбочен анализ на данните от проведеното анкетно проучване би Ви помогнал да отговорите на въпроса: Съществува ли корелация между степента на познаване на Lean концепцията и постигнатите от компаниите резултати?

V. Обобщено заключение и становище

Дисертационният труд представлява добросъвестно осъществено, оригинално и мащабно научно-приложно изследване в актуална област. Той отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за неговото прилагане. Това ми дава основание да дам *положителна оценка* на дисертационния труд и да предложа на уважаемото Научно жури да присъди на *Гордана Стойменович* образователната и научна степен *“доктор”* по научната специалност Икономика и управление (индустрия).

25.08.2020 г.

гр. Свищов

Рецензент:

(проф. д-р М. Божинова)